

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою ДНУ «Інститут
модернізації змісту освіти»
(Протокол № 3 від 27.05.2026)
Голови Вченої ради

Юрій ЗАВАЛЕВСЬКИЙ
(підпис)
«27» травня 2026 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова Комісії з реорганізації
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти»

Євген БАЖЕНКОВ
(підпис)
«27» травня 2026 р.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації
«Утвердження української національної та громадянської ідентичності»

Галузь знань: галузь знань: А – Освіта
Спеціальність: А1 – Освітні науки

**Категорія слухачів: педагогічні та науково-педагогічні працівники
закладів освіти**

Інформація про розробника (розробників):

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут проблем виховання НАПН України
Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр»
Громадська організація «Всеукраїнське громадське об'єднання
«Національна та громадянська ідентичність»
Громадська організація «Агенція сталого розвитку та освітніх ініціатив»

Розробники

Мінін Денис Миколайович – директор Державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр».

Коломосць Галина Анатоліївна – заступник директора ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», кандидат педагогічних наук, старший дослідник, заслужений працівник освіти України, голова Правління ГО «ВГО «Національна та громадянська ідентичність».

Малиношевський Руслан Васильович – директор Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Тимошенко Олена Володимирівна – старший науковий співробітник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», доктор економічних наук, професор, голова правління Громадської організації «Агенція сталого розвитку та освітніх ініціатив».

Батюков Олександр Геннадійович – начальник відділу утвердження української національної та громадянської ідентичності державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр».

Мусіяченко Ольга Сергіївна – фахівчиня відділу утвердження української національної та громадянської ідентичності державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр», історикиня, викладачка.

Рецензенти:

Іваннікова Ганна Василівна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри фізичного виховання і спорту, Київський національний університет будівництва і архітектури.

Сергєєва Лариса Миколаївна – начальник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Освітня програма підвищення кваліфікації «Утвердження української національної та громадянської ідентичності» (далі – Програма) розроблена відповідно до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Закону України «Про освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2023 року № 1196 «Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та на основі Типової освітньої програми підвищення кваліфікації «Утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Актуальність Програми зумовлена пріоритетністю державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування громадянської свідомості, патріотизму, відповідальності, національних цінностей та активної громадянської позиції.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України особливого значення набуває формування стійкої української національної та громадянської ідентичності як важливої передумови суспільної єдності, національної стійкості, збереження незалежності та територіальної цілісності України. Це актуалізує потребу у фахівцях, здатних професійно реалізовувати завдання національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти.

Програма спрямована на розвиток професійних компетентностей фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, удосконалення знань щодо нормативно-правових і концептуальних засад державної політики, сучасних підходів до національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, громадянської освіти й практичних інструментів їх реалізації.

Зміст Програми поєднує нормативно-правову, теоретичну та практичну складові й передбачає використання інтерактивних лекцій, практичних занять, дискусій, аналізу професійних кейсів, тренінгових вправ та обміну досвідом, що сприяє підвищенню професійної спроможності учасників щодо реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Цільова група: педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, керівники та заступники керівників закладів освіти, працівники органів управління освітою, методисти та фахівці системи післядипломної педагогічної освіти, в тому числі педагогічні працівники, які здійснюють викладання історії України, громадянської освіти, предмета «Захист України», організацію національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, виховники гри «Сокіл» («Джура»), педагоги-організатори, практичні психологи, соціальні педагоги, представники громадських організацій та інших інституцій громадянського суспільства, а також інші

представники освітнього, культурного, громадського та професійного середовища, професійна діяльність яких пов'язана з утвердженням української національної та громадянської ідентичності, національно-патріотичним і громадянським вихованням, розвитком громадянської стійкості та суспільної згуртованості.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Реалізація програми здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, андрагогічного та практико-орієнтованого підходів. Зміст програми ґрунтується на сучасних наукових підходах у сфері педагогіки, психології, громадянської освіти, національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, а також положеннях державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Організація освітнього процесу передбачає лекційні та практичні заняття, інтерактивні вправи, аналіз практичних кейсів, професійні дискусії, самостійну роботу та обмін професійним досвідом. Практична спрямованість програми забезпечує формування навичок реалізації завдань національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти, розвитку громадянської компетентності, української національної та громадянської ідентичності, а також застосування сучасних виховних технологій у професійній діяльності.

Особливістю програми є поєднання нормативно-правових і науково-теоретичних засад із практичними інструментами утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвитку громадянської активності, патріотизму, відповідальності та соціальної згуртованості, а також сучасними формами професійної взаємодії та обміну досвідом.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: очно-дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації

Метою Програми є здобуття, поглиблення та удосконалення професійних компетентностей представників освітнього середовища у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, необхідних для реалізації державної політики, організації національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти, формування української національної та громадянської ідентичності, громадянської компетентності, відповідальності, патріотизму та активної громадянської позиції відповідно до визначених державою стратегічних пріоритетів.

Програма спрямована на формування цілісного розуміння нормативно-правових, теоретичних і практичних засад утвердження української національної та громадянської ідентичності, поглиблення знань з історії українського державотворення та національно-визвольної боротьби Українського народу, суспільно-державних (національних) цінностей, а також

удосконалення вмінь застосовувати сучасні форми, методи й технології національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти.

Особлива увага приділяється розвитку професійної спроможності представників освітнього середовища щодо формування громадянської активності, лідерських компетентностей, проактивної життєвої позиції, психологічної та духовної стійкості, відповідального ставлення до прав і обов'язків громадянина, ефективної взаємодії та партнерства, а також створення освітнього середовища, сприятливого для утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Завдання підвищення кваліфікації

- ознайомити із засадами державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності та основними інструментами її реалізації;
- поглибити знання з історії державотворення, національно-визвольної боротьби Українського народу за право на самовизначення;
- удосконалити професійні компетентності за напрямками національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти;
- удосконалити вміння застосовувати сучасні форми і методи навчального та виховного процесів, спрямовані на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості та системи суспільно-державних (національних) цінностей;
- сформувати здатність реалізовувати та захищати права і свободи людини і громадянина, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати активну участь у суспільному житті та сприяти утвердженню демократичних цінностей і верховенства права;
- удосконалити вміння ефективної взаємодії з учасниками освітнього та виховного процесу й суб'єктами сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності на засадах партнерства та підтримки;
- сформувати й розвинути лідерські компетентності, особисту психологічну та духовну стійкість, проактивну життєву позицію та усвідомлену громадянську відповідальність;
- розвинути громадянські компетентності на основі загальнолюдських та суспільно-державних (національних) цінностей України;
- сприяти формуванню готовності до практичної реалізації завдань у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності в освітньому та виховному середовищі.

Перелік компетентностей, що вдосконалюються

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність особистості бути свідомим та відповідальним громадянином, діяти на засадах поваги до прав і свобод людини та

громадянина; реалізовувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, брати активну участь у громадському та політичному житті (громадянська компетентність);

ЗК.02. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність);

ЗК.03. Здатність виявляти повагу, цінувати та розвивати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність висловити своє ставлення до тих чи інших культурних проявів; здатність до вираження національної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність);

ЗК.04. Здатність виявляти та удосконалювати лідерські здібності, організовувати команди на основі спільних цінностей, мотивувати людей до досягнення спільної мети; здатність планувати та приймати ефективні рішення у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків (лідерська компетентність);

ЗК.05. Здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою, планувати й управляти культурними та соціальними проєктами, критично мислити (підприємницька компетентність);

ЗК.06. Здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних міркувань 4 (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до національних (суспільно-державних) цінностей, різноманітності та мультикультурності (етична компетентність).

Професійні компетентності:

ПК1. Здатність визначати стратегічні пріоритети та аналізувати особливості місцевих, регіональних, національних та глобальних стратегій соціокультурного розвитку;

ПК2. Розуміння значення національної пам'яті та її впливу на суспільнополітичні процеси;

ПК3. Знання європейських цінностей, зокрема принципів демократії, та здатність застосовувати їх у повсякденному житті;

ПК4. Здатність застосовувати на практиці сучасні педагогічні інноваційні й інтерактивні технології, ефективні методи і форми виховання, навчання та розвитку особистості.

Професійні компетентності за напрямками.

Національно-патріотичне виховання:

ПК5. Здатність застосовувати історичні знання у навчальному та виховному процесах;

ПК6. Здатність сприяти розвитку особистості, формуванню її характеру та світогляду, самовихованню й самореалізації на основі (суспільно-державних) національних цінностей.

Військово-патріотичне виховання:

ПК5. Здатність сприяти створенню умов для фізичної та морально-психологічної підготовки громадян та їхньої мотивації до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони;

ПК6. Здатність використовувати на практиці методи військово-патріотичного виховання з метою формування оборонної свідомості та громадянської стійкості населення.

Громадянська освіта:

ПК5. Знання механізмів участі в суспільному, громадсько-політичному та державному житті та вміння їх застосовувати разом із прийняттям рішень на всеукраїнському та місцевому рівнях;

ПК6. Здатність забезпечити організацію навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі.

Робота з населенням, яке проживало на тимчасово-окупованих територіях:

ПК5. Здатність застосовувати на практиці управлінські інструменти забезпечення інформаційної та світоглядно-ціннісної реінтеграції та механізмів протидії російській пропаганді на деокупованих територіях України;

ПК6. Здатність впроваджувати та сприймати зміни.

Очікувані результати:

Знання й розуміння:

- національних суспільно-державних цінностей та засад українського патріотизму, демократичних прав та свобод, механізмів функціонування громадянського суспільства;
- засад державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, змісту та суті нормативно-правових актів;
- форм участі та інструментів реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- сучасних тенденцій соціокультурного розвитку суспільства; особливостей української та світової культури;
- сутності ідеології “рашизму” та інструментів боротьби з нею;
- української історії в контексті боротьби Українського народу за незалежність та розвитку української державності в різні історичні періоди.

Уміння й навички:

- реалізовувати державну політику у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- застосовувати форми і методи освітнього та виховного процесів, спрямовані на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України;

- реалізовувати і захищати права та свободи людини і громадянина, відповідально ставитися до обов'язків громадянина, брати активну участь у суспільному житті, розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу та утверджувати верховенство права;
- ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу та суб'єктами сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності на засадах партнерства та підтримки;
- застосовувати на практиці методи і форми національно-патріотичного / військово-патріотичного виховання та/або громадянської освіти;
- формувати загальнодержавний український історичний наратив;
- володіти основними методами ведення дискусії, переконання та аргументації щодо спростування російський історичних та ідеологічних наративів.

Критерії оцінювання

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації

Оцінювання здійснюється протягом усього періоду навчання та передбачає активну участь у лекційних і практичних заняттях, виконання практичних завдань, участь в інтерактивних вправах, професійних дискусіях, аналізі практичних ситуацій та інших видах навчальної діяльності, передбачених Програмою.

Підсумкове оцінювання здійснюється у формі професійної дискусії «Утвердження української національної та громадянської ідентичності в освітньому середовищі: сучасні підходи та практичні рішення» (підсумкове контрольне заняття).

Під час підсумкового заняття слухачі узагальнюють результати навчання, обговорюють практичні підходи до реалізації завдань у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, визначають можливості застосування набутих компетентностей у професійній діяльності та обмінюються досвідом.

Слухач вважається таким, що успішно завершив навчання, за умови участі у передбачених Програмою видах навчальної діяльності, виконання практичних завдань та успішного проходження підсумкового контрольного заняття.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного опанування програми слухачеві видається сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом **30 годин (1 кредит ЄКТС)** відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено лекційні, практичні заняття, самостійну роботу слухачів та підсумкове контрольне заняття.

Програма спрямована на розвиток професійних компетентностей представників освітнього середовища та інших фахівців щодо реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, застосування сучасних підходів до національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання, розвитку громадянської та психологічної стійкості, лідерських і комунікаційних компетентностей, організації освітньої, виховної, просвітницької та проектної діяльності.

Особливістю програми є системне поєднання теоретико-нормативних, змістово-методичних, психолого-педагогічних та практичних засад утвердження української національної та громадянської ідентичності. Практична складова реалізується через інтерактивні лекції, практикуми, тренінгові вправи, аналіз практичних ситуацій, дискусії, моделювання професійних ситуацій та проектування освітніх, виховних і громадянських ініціатив.

Самостійна робота передбачає опрацювання нормативно-правових, наукових, науково-методичних та інформаційних матеріалів, аналіз сучасних підходів і практик, виконання практико-орієнтованих завдань та розроблення рекомендацій щодо їх застосування в освітній і громадській діяльності.

Підсумкове оцінювання здійснюється у формі професійної дискусії та презентації практичних напрацювань, під час якої слухачі представляють результати виконаних завдань, обговорюють ефективні практики утвердження української національної та громадянської ідентичності та демонструють сформовані професійні компетентності.

Зміст програми складається з **4 модулів та 16 взаємопов'язаних тем**.

Загальний обсяг програми становить **30 годин (1 кредит ЄКТС)**, з них: **11 годин** – лекційні заняття; **12 годин** – практичні заняття; **6 годин** – самостійна робота; **1 година** – підсумкове контрольне заняття.

№	Навчальна тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Теоретико-нормативні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності						
1	Тема 1.1. Державна політика у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності	1	-	1	-	2
2	Тема 1.2. Українська національна та громадянська ідентичність: теоретико-концептуальні засади	1	1	-	-	2

№	Навчальна тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
3	Тема 1.3. Національна пам'ять, історичні наративи та суспільна згуртованість	1	1	-	-	2
МОДУЛЬ 2. Змістово-методичні засади формування української національної та громадянської ідентичності						
4	Тема 2.1. Національно-патріотичне виховання як механізм формування української ідентичності	1	1	-	-	2
5	Тема 2.2. Військово-патріотичне виховання та формування оборонної свідомості	1	1	-	-	2
6	Тема 2.3. Громадянська освіта та розвиток активної громадянської позиції	1	1	-	-	2
7	Тема 2.4. Медіаграмотність і критичне мислення у протидії маніпулятивним наративам	1	1	1	-	3
8	Тема 2.5. Проектна діяльність та сучасні практики утвердження української національної та громадянської ідентичності	-	-	1	-	1
МОДУЛЬ 3. Психолого-педагогічні засади формування ідентичності та роботи з населенням деокупованих територій						
9	Тема 3.1. Психолого-педагогічні засади роботи з населенням деокупованих територій	1	1	-	-	2
10	Тема 3.2. Ментальне здоров'я, психологічна стійкість та подолання кризових ситуацій	1	1	1	-	3
11	Тема 3.3. Комунікаційна взаємодія та соціальна адаптація населення деокупованих територій	-	1	-	-	1
12	Тема 3.4. Формування громадянської стійкості та ідентичності в умовах суспільних трансформацій	-	-	1	-	1
МОДУЛЬ 4. Професійні компетентності, лідерство та організація діяльності у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності						
13	Тема 4.1. Патріотичне лідерство та розвиток професійних компетентностей	1	1	-	-	2

№	Навчальна тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
14	Тема 4.2. Командна взаємодія, партнерство та ефективна комунікація	-	1	-	-	1
15	Тема 4.3. Організація та методичний супровід діяльності з утвердження української національної та громадянської ідентичності	1	1	–	-	2
16	Тема 4.4. Практичне проектування діяльності з формування української національної та громадянської ідентичності	-	-	1	-	1
	Підсумкове контрольне заняття	-	-	-	1	1
	Разом	11	12	6	1	30

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Теоретико-нормативні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності

Тема 1.1. Державна політика у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності

Держава як інститут політичної системи та суб'єкт формування суспільних цінностей. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»: структура, основні положення, термінологія та складові державної політики. Стратегічні цілі, принципи та механізми формування і реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Система суб'єктів політики, їхні повноваження, взаємодія та координація.

Тема 1.2. Українська національна та громадянська ідентичність: теоретико-концептуальні засади

Поняття, структура та чинники формування української національної та громадянської ідентичності. Етнокультурні, історичні, соціальні та громадянські компоненти ідентичності. Історична пам'ять як чинник формування національної свідомості та суспільної згуртованості. Українська ідентичність у контексті державотворення, боротьби за незалежність та сучасних суспільних трансформацій. Європейські цінності та демократичні принципи як основа громадянської ідентичності.

Тема 1.3. Національна пам'ять, історичні наративи та суспільна згуртованість

Державна політика національної пам'яті та її роль у формуванні української національної ідентичності. Українські історичні наративи в національному та регіональному вимірах. Історія українського державотворення та національно-визвольної боротьби Українського народу за незалежність і самовизначення. Регіональна історична пам'ять як чинник суспільної консолідації. Протидія маніпулятивним історичним наративам та практики формування критичного ставлення до історичної інформації.

МОДУЛЬ 2. Змістово-методичні засади формування української національної та громадянської ідентичності

Тема 2.1. Національно-патріотичне виховання як механізм формування української ідентичності

Теоретичні та методологічні засади національно-патріотичного виховання. Громадянсько-патріотичне та духовно-моральне виховання. Ціннісні орієнтири та механізми формування патріотичної свідомості, громадянської відповідальності й активної громадянської позиції. Сучасні форми, методи та технології національно-патріотичного виховання. Креативний потенціал виховної діяльності у формуванні особистості. Досвід громадських організацій, пластових і скаутських організацій у реалізації національно-патріотичного виховання.

Тема 2.2. Військово-патріотичне виховання та формування оборонної свідомості

Ідейно-ціннісні засади військово-патріотичного виховання. Українська військова айдентика та мілітарна культура. Історія українського війська, видатні військові діячі та полководці. Форми і методи військово-патріотичного виховання з урахуванням вікових та соціальних особливостей цільових аудиторій. Основи цивільного захисту та підготовки громадян до національного спротиву. Формування громадянської стійкості, оборонної свідомості та відповідального ставлення до захисту територіальної цілісності й незалежності України.

Тема 2.3. Громадянська освіта та розвиток активної громадянської позиції

Правова держава, права і свободи людини і громадянина. Громадянське суспільство: структура, функції та механізми взаємодії з державою. Громадянська відповідальність, громадянське лідерство та політична участь.

Взаємодія громадян і держави у забезпеченні суспільного добробуту. Подолання соціальної пасивності, безправності та відчуження як завдання громадянської освіти. Формування активної громадянської позиції та готовності до суспільної участі.

Тема 2.4. Медіаграмотність і критичне мислення у протидії маніпулятивним наративам

Інформаційні та смислові війни як чинник впливу на національну та громадянську ідентичність. Російська пропаганда та інструменти маніпулювання масовою свідомістю. Інформаційно-психологічні операції та механізми їхнього впливу. Медіаграмотність і критичне мислення як інструменти інформаційної стійкості. Виявлення маніпуляцій, дезінформації та пропагандистських наративів. Практики формування критичного сприйняття інформації в освітньому та виховному процесах.

Тема 2.5. Проєктна діяльність та сучасні практики утвердження української національної та громадянської ідентичності

Сучасні форми організації діяльності з утвердження української національної та громадянської ідентичності. Проєктний підхід у національно-патріотичному та громадянському вихованні. Організація просвітницьких, культурних, громадянських і патріотичних заходів. Взаємодія закладів освіти, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Аналіз успішних практик та проєктів з утвердження української національної та громадянської ідентичності. Інструменти планування, реалізації та оцінювання результативності проєктної діяльності.

МОДУЛЬ 3. Психолого-педагогічні засади формування ідентичності та роботи з населенням деокупованих територій

Тема 3.1. Психолого-педагогічні засади роботи з населенням деокупованих територій

Психологічні та соціальні наслідки тривалого перебування в умовах окупації. Колективна травма, порушення соціальних зв'язків та особливості соціальної адаптації. Психологічні чинники формування та відновлення української національної і громадянської ідентичності. Принципи безпечної, недискримінаційної та травма-інформованої взаємодії з населенням деокупованих територій. Форми та методи соціально-педагогічної роботи в процесі реінтеграції.

Тема 3.2. Ментальне здоров'я, психологічна стійкість та подолання кризових ситуацій

Поняття ментального здоров'я та психологічної стійкості в умовах суспільних криз і війни. Психологічні механізми адаптації до стресових і кризових ситуацій. Чинники резильєнтності особистості та спільноти. Методи саморегуляції, емоційного відновлення та профілактики професійного вигорання. Wellbeing як концепція підтримки психологічного благополуччя педагогів, виховників, волонтерів та інших учасників освітнього й громадського середовища. Створення безпечного психологічного середовища.

Тема 3.3. Комунікаційна взаємодія та соціальна адаптація населення деокупованих територій

Принципи ефективної комунікації з населенням деокупованих територій у процесі реінтеграції. Комунікаційні бар'єри, недовіра, соціальна напруженість та способи їх подолання. Психологічно безпечна комунікація в умовах колективної травми. Інструменти соціальної адаптації, відновлення соціальних зв'язків та залучення громадян до суспільного життя. Комунікаційна взаємодія у контексті донесення державної політики щодо реінтеграції деокупованих територій та утвердження української національної і громадянської ідентичності.

Тема 3.4. Формування громадянської стійкості та ідентичності в умовах суспільних трансформацій

Громадянська стійкість як складова національної безпеки та суспільної згуртованості. Чинники стійкості особистості, громади та суспільства. Формування почуття приналежності до української держави, громади та суспільства. Розвиток відповідальності, взаємодопомоги, солідарності та готовності до суспільної участі. Педагогічні та соціокультурні практики зміцнення громадянської стійкості в умовах війни та післявоєнного відновлення.

МОДУЛЬ 4. Професійні компетентності, лідерство та організація діяльності у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності

Тема 4.1. Патріотичне лідерство та розвиток професійних компетентностей

Патріотичне лідерство як чинник формування активної громадянської позиції та розвитку соціально відповідального середовища. Сучасні моделі лідерства та їх застосування у виховній, освітній і громадській діяльності. Професійні та лідерські компетентності фахівця у сфері національно-патріотичного виховання. Розвиток впевненості, ініціативності, ціннісної

послідовності та орієнтації на служіння громаді. Самооцінювання лідерського потенціалу та визначення власного стилю професійного лідерства.

Тема 4.2. Командна взаємодія, партнерство та ефективна комунікація

Психологічні та організаційні засади формування ефективної команди. Командна взаємодія, довіра, партнерство та спільна відповідальність. Мотивація учасників спільної діяльності. Ефективна професійна комунікація, активне слухання та конструктивний зворотний зв'язок. Делегування повноважень, прийняття спільних рішень і розподіл ролей. Попередження та конструктивне вирішення конфліктів у професійному й освітньому середовищі.

Тема 4.3. Організація та методичний супровід діяльності з утвердження української національної та громадянської ідентичності

Організаційно-педагогічні умови реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Планування, координація та методичний супровід виховної, просвітницької та громадянської діяльності. Взаємодія суб'єктів державної політики, закладів освіти, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та територіальних громад. Інструменти організації заходів, програм і проєктів. Моніторинг та оцінювання результативності діяльності.

Тема 4.4. Практичне проєктування діяльності з формування української національної та громадянської ідентичності

Практичні інструменти проєктування освітніх, виховних і громадянських ініціатив. Визначення цільової аудиторії, потреб, цілей, завдань та очікуваних результатів. Розроблення програм і сценаріїв заходів, добір форм і методів роботи відповідно до вікових, соціальних та психологічних особливостей учасників. Інтеграція національно-патріотичного, громадянського, військово-патріотичного та психолого-педагогічного компонентів у комплексні проєкти. Презентація, експертиза та оцінювання розроблених проєктів.

Орієнтовний перелік практичних завдань

Практичний кейс-аналіз №1. «Від державної політики до практичної реалізації»

Завдання: проаналізувати ситуаційний кейс щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності та визначити механізми його практичної реалізації.

1. Проаналізувати нормативно-правові та концептуальні засади визначеної ситуації.
2. Визначити суб'єктів, механізми та форми реалізації державної політики.
3. Визначити ціннісні компоненти української національної та громадянської ідентичності, на формування яких спрямована діяльність.
4. Запропонувати практичні заходи та критерії оцінювання їх результативності.

Результат: аналітична модель реалізації заходів з утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Практичний кейс-аналіз № 2. «Інформаційна стійкість та протидія маніпулятивним наративам»

Завдання: проаналізувати запропоновані інформаційні повідомлення або медіаматеріали та визначити ознаки маніпуляції, дезінформації чи пропагандистського впливу.

1. Визначити основний інформаційний наратив та його цільову аудиторію.
2. Виявити маніпулятивні прийоми та емоційні тригери.
3. Проаналізувати достовірність, джерела та контекст інформації.
4. Визначити потенційний вплив повідомлення на формування української національної та громадянської ідентичності.
5. Запропонувати алгоритм критичного аналізу та педагогічні способи розвитку медіаграмотності.

Результат: аналітична карта інформаційного повідомлення та рекомендації щодо формування інформаційної стійкості.

Практичне завдання «Патріотичне лідерство та командна взаємодія»

Завдання: здійснити самооцінювання власних лідерських і комунікаційних компетентностей та визначити напрями їх професійного розвитку.

1. Визначити власні сильні сторони та зони професійного розвитку.
2. Проаналізувати власний стиль комунікації та прийняття рішень.
3. Визначити чинники ефективної командної взаємодії, довіри та партнерства.
4. Запропонувати практики розвитку лідерства, делегування, конструктивного зворотного зв'язку та вирішення конфліктів.

5. Визначити конкретні професійні дії для розвитку лідерських компетентностей.

Результат: індивідуальна карта розвитку лідерських і командних компетентностей.

Групове проєктне завдання «Проект утвердження української національної та громадянської ідентичності»

Завдання: розробити комплексний проєкт, спрямований на формування української національної та громадянської ідентичності визначеної цільової аудиторії.

1. Визначити проблему, потреби цільової аудиторії, мету та очікувані результати.
2. Визначити основні змістові компоненти та форми реалізації проєкту.
3. Розробити план заходів із визначенням методів і технологій роботи.
4. Визначити партнерів, ресурси, механізми командної взаємодії та потенційні ризики.
5. Визначити показники та інструменти оцінювання результативності.

Результат: проєкт програми/ініціативи з утвердження української національної та громадянської ідентичності та його презентація.

Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

- опрацювання нормативно-правових та концептуальних засад державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- аналіз чинників формування української національної та громадянської ідентичності, історичної пам'яті та суспільної згуртованості;
- вивчення сучасних форм і методів національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти;
- опрацювання інструментів розвитку медіаграмотності, критичного мислення та інформаційної стійкості;
- аналіз психолого-педагогічних засад роботи з населенням деокупованих територій та соціальної адаптації;
- опрацювання підходів до розвитку психологічної стійкості, резильєнтності та ментального здоров'я;
- аналіз сучасних підходів до патріотичного лідерства, командної взаємодії та ефективної комунікації;
- вивчення методичних засад проєктування та реалізації ініціатив з утвердження української національної та громадянської ідентичності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.
3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2023 р. № 1196 «Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1196-2023-%D0%BF>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 р. № 864 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-%D0%BF>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>.
8. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 р. № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641». URL: <https://mon.gov.ua>.
9. Типова освітня програма підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua>.

Основна література

10. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.
11. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12–13. С. 26–37.
12. Сухомлинська О. В. Патріотизм як цінність: методологія і методика виховання : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2018. 288 с.

13. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : навчально-методичний посібник. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
14. Бакка Т. В., Біла І. М., Ветров І. Г. та ін. Громадянська освіта та методика її навчання : підручник. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с.
15. Дем'янюк Т. Д. Інноваційні технології громадянського та національно-патріотичного виховання : навчально-методичний посібник. Рівне : Волинські обереги, 2019. 184 с.
16. Коломоець Г. А., Малечко Т. В. Національно-патріотичне виховання в сучасному освітньому середовищі : методичні рекомендації. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2023. 96 с.
17. Коломоець Г. А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2021. 236 с.
18. Коломоець Г. А. Ефективність патріотичного виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. Київ, 2014. Вип. 80. С. 139–143.
19. Коломоець Г. А., Проценко Ю. Національно-патріотичне виховання старших підлітків засобами хортингу // Теорія і методика хортингу : зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип. 2. С. 46–54.
20. Методичні рекомендації щодо організації та проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Київ : Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, 2024.

Додаткова література

21. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освіті : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2009. 520 с.
22. Киричук В. О., Неділько В. П., Руденко С. А. Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект : посібник. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 336 с.
23. Буркова Л. Проектний підхід в освіті: концептуальні основи // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2015. Вип. 2. С. 6–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2015_2_3.
24. Клімкіна Н. Особливості співпраці закладу освіти з громадою в сучасних умовах. Шляхи пошуку ефективної комунікації, як основи започаткування місцевих проєктів // Проєктна діяльність як механізм інноваційного розвитку закладу освіти : зб. наук. пр. Хмельницький : ХОІППО ім. А. Назаренка, 2024. С. 43–47.

Інтернет-ресурси

25. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua>.

26. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

27. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти». URL: <https://imzo.gov.ua>.

28. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. URL: <https://udcpro.com.ua>.

29. Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://naps.gov.ua>.

30. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <https://www.nbuv.gov.ua>.